

Карина Сергіївна КАРТАШОВА,

*здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
Одеський державний університет внутрішніх справ;*

Карина Олександрівна МАВРОВА,

*здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
Одеський державний університет внутрішніх справ;*

Науковий керівник:

Тарас Степанович ВАЙДА,

кандидат педагогічних наук, доцент,

професор кафедри професійних та спеціальних дисциплін інституту права та безпеки,

Одеський державний університет внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4355-5685>

КОРУПЦІЙНА СКЛАДОВА ЯК ВИКЛИК НАЦІОНАЛЬНОМУ ТА МІЖНАРОДНОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВОСУДДЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Актуальність проблеми. Забезпечення національної безпеки, належне функціонування системи державного управління та здійснення ефективного кримінального правосуддя в умовах дії правового режиму воєнного стану вимагають застосування комплексного юридичного та організаційного підходу. Особливої уваги набуває питання запобігання та протидії корупційним правопорушенням, оскільки це деструктивне соціально-правове явище безпосередньо загрожує основам конституційного ладу, територіальній цілісності та державному суверенітету. Ця обставина вимагає кардинального перегляду існуючих механізмів державного контролю та правоохоронної діяльності. Зазначене явище не просто порушує нормальне функціонування національної економіки, а створює прямі передумови для зниження обороноздатності країни в умовах збройної агресії.

Вітчизняними вченими Т.С. Вайда, О.І. Кузнецов [1, с. 260-263; 2, с. 96-101] та ін. приділяється постійна увага вирішенню проблемних питань з піднятої нами теми роботи (боротьби з корупцією – *уточнено нами*). Разом з тим, в умовах воєнного стану існують специфічні виклики, які обумовлені переорієнтацією економіки та суспільних відносин на пріоритет діяльності сил безпеки і оборони, а також необхідність врахування міжнародних аспектів щодо притягнення країни-агресорки до кримінальної відповідальності за вчинені в Україні воєнні злочини.

Результати дослідження. Використання службового становища з метою отримання неправомірної вигоди підриває довіру суспільства до державних інституцій. Найвищий ступінь суспільної небезпеки таких діянь зумовлений тим, що вони вчиняються в умовах критичного дефіциту матеріально-технічних та фінансових ресурсів держави, а також безпосередньої загрози життю та здоров'ю

громадян. Особливої уваги потребує дослідження ключових сфер, які є найбільш вразливими до корупційних ризиків у період ведення бойових дій. Насамперед, ідеться про фінансово-господарську діяльність у секторі безпеки і оборони, де прозорість процедур часто обмежується режимом таємності. Як зазначає Т.Б. Козлова, «... в першу чергу мова йде про зловживання у галузі забезпечення Збройних Сил України, гуманітарних потреб та проведення мобілізаційних заходів» [3, с. 828]. Вирішення проблеми мінімізації та повного викорінення таких проявів покладається на правоохоронну систему держави, яка повинна діяти виключно в межах чинного законодавства.

Водночас ефективність діяльності відповідних суб'єктів владних повноважень часто суттєво знижується через наявність внутрішніх деструктивних чинників та інституційної слабкості. Як підкреслює В. М. Кірієнко, «... правоохоронні органи, що покликані забезпечити ефективну протидію корупції, реалізацію конституційних прав і свобод громадян, дотримання законності в державі, виявилися ураженими корупцією, що суттєво дискредитує владу, створює загрозу демократії і негативно впливає на інвестиційний клімат України, особливо в умовах правового режиму воєнного стану» [4, с. 66].

Наявність корупційної складової в системі діяльності органів досудового розслідування та суду безпосередньо призводить до порушення фундаментального принципу невідворотності юридичної відповідальності. У цьому контексті повністю обґрунтованим є твердження вченого про те, що «негативні наслідки корупції в правоохоронних органах не обмежуються лише порушенням законів і зниженням довіри громадян до цих органів. Вони також прямо впливають на ефективність боротьби зі злочинністю. Корупційні схеми можуть ускладнювати проведення слідства, призводити до ігнорування справедливості та стати перешкодою для правосуддя» [4, с. 67].

Для забезпечення найвищого рівня законності під час правової кваліфікації злочинів та призначення відповідного покарання вкрай важливим є безумовне дотримання норм матеріального та процесуального права. Усі посилання на законодавчі акти, зокрема на статті Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України та Кодексу України про адміністративні правопорушення, повинні здійснюватися виключно з використанням офіційного сайту Верховної Ради України. Це забезпечує точність застосування правових норм, унеможливорює викривлення змісту диспозицій та санкцій статей закону про кримінальну відповідальність і гарантує належний рівень діловодства. При формуванні процесуальних документів та написанні правових аналізів повна назва кожної статті має бути збережена у первісному вигляді, що відповідає офіційному тексту, без використання будь-яких скорочень.

З огляду на об'єктивну необхідність удосконалення законодавчого забезпечення, у наукових і політичних колах пропонуються відповідні концептуальні зміни до кримінального закону. Згідно з позицією Т. Б. Козлової

«доцільним вбачається додати до інших статей КК, які присвячені корупційним злочинам, особливу кваліфікуючу ознаку «вчинені з використанням умов воєнного стану» [3, с. 829].

Разом із виконанням першочергових завдань у сфері запобігання корупції, українська держава постає перед безпрецедентною необхідністю проведення ефективного досудового розслідування значного масиву злочинів проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку. Відповідні злочинні діяння характеризуються високою складністю збору доказової бази та необхідністю залучення міжнародних інструментів фіксації. Корупція вкрай негативно впливає на здатність державного апарату ефективно документувати та розслідувати такі діяння, оскільки підриває інституційну спроможність та довіру міжнародних партнерів до національної системи юстиції. Відповідно до позиції К.М. Плутицької, «актуальність питання кримінальної відповідальності за воєнні злочини зумовлена зростанням їх кількості у зв'язку з повномасштабною збройною агресією проти України, що потребує ефективного правового реагування як на національному, так і на міжнародному рівнях» [5, с. 117]. Належне правове реагування вимагає не лише чіткого застосування норм національного законодавства, що містяться на ресурсі, але й повної імплементації норм міжнародного гуманітарного та кримінального права.

Розбудова та посилення взаємодії з міжнародними судовими інстанціями є критично важливою частиною процесу відновлення порушених прав та інтересів суспільства. «У цьому контексті особливого значення набуває імплементація положень Римського статуту Міжнародного кримінального суду, що відкриває нові можливості для забезпечення невідворотності покарання та зміцнення верховенства права» [5, с. 118]. Інтеграція загальноновизнаних міжнародних стандартів до національного законодавчого поля дозволить усунути існуючі правові прогалини. Проте поточна судова практика застосування цих норм судами загальної юрисдикції виявляє суттєві труднощі, які потребують роз'яснень вищих інстанцій. Під час проведення фахових науково-практичних заходів на найвищому судовому рівні акцентується увага на тому, що «зараз в Україні є проблеми щодо розуміння того, яким чином за допомогою Загальної частини КК України можна протидіяти тим чи іншим проявам воєнних злочинів. Відповідно, важко створювати дієву стратегію та тактику протидії їм» [6].

Вирішення зазначених правозастосовних проблем вимагає високопрофесійного системного підходу, абсолютно позбавленого будь-яких корупційних ризиків на кожному етапі кримінального провадження. Для подолання виявлених недоліків доцільно спиратися на передовий світовий досвід у сфері державного управління та правоохоронної діяльності. У межах дослідження О. В. Ряшко та О. І. Гарасимів звертають увагу на те, що «... дієва антикорупційна стратегія повинна бути логічно вибудованою цілісною системою, яка складається із взаємозалежних елементів, серед яких, насамперед: ефективне антикорупційне законодавство; автономний (незалежний) спеціальний державний орган по боротьбі з корупцією сталий економічний

розвиток країни; нетерпимість корупції з боку населення держави, залучення його до участі у реалізації державної антикорупційної політики» [7, с. 47]. Виключно комплексне та неухильне впровадження цих нормативних та інституційних елементів дозволить забезпечити стабільність державної системи та ефективне здійснення правосуддя. Необхідно враховувати, що поточна оперативна обстановка вимагає безперервних, швидких та рішучих управлінських кроків з боку всіх державних інституцій. З цього питання слушною є думка І. О. Кресіної: «Російське вторгнення стало, з одного боку, каталізатором антикорупційних реформ в Україні, а з іншого – сприяло появі нових сфер для корупції (відновлення деокупованих територій, інфраструктурна відбудова, постачання армії, сприяння в ухиленні від мобілізації і т. ін.)» [8, с. 82].

Таким чином, взаємозв'язок між викоріненням корупційних практик та здатністю держави об'єктивно й ефективно здійснювати кримінальне провадження щодо воєнних злочинів є прямим, системним та визначальним чинником для подальшого стабільного функціонування всієї архітектури національного та міжнародного кримінального правосуддя.

Список бібліографічних посилань

1. Вайда Т.С. Визначені напрями діяльності Національної поліції України з високою пріоритетністю оцінених корупційних ризиків як основа ефективної протидії негативному соціальному явищу у правоохоронній діяльності. Omul, criminologia, știința: Conferința științifică internațională, [ediția a 2-a, Chișinău], 24 martie 2023: Culegerea comunicărilor/ coordonatorii ediției: Avornic Gheorghe [et al.]; comitet științific: Bujor Valeriu (președinte) [et al.]. – Chișinău: Institutul de Științe Penale și Criminologie Aplicată, 2023. Vol. 1. – 2023. – 801 p.: fig., tab. – Antetit.: Inst. de Științe Penale și Criminologie Aplicată [et al.], sub egida Academiei de Științe a Moldovei. – Texte: lb. rom., engl., rusă etc. – Rez.: engl. – Referințe bibliogr. la sfârșitul art. С. 260-263 = «Людина, кримінологія, наука» : збірник II Міжнародної наукової конференції, присвяченій 40-річчю діяльності в галузі освіти й науки та 65-річчю життя кримінолога Бужора Валерія Георгійовича, 24 березня 2023 року (м. Кишинів, Республіка Молдова, Інститут кримінального права і прикладної кримінології). Молдова, 2023. С. 260-263. URL: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/culegerea_24.03.23.pdf.

2. Вайда Т.С., Кузнєцов О.І. Запобігання та протидія корупції правоохоронними органами : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 16 травня 2014 року). Одеса: ОДУВС, 2014. С. 96-101.

3. Козлова Т. Б. Кримінальні корупційні правопорушення під час дії воєнного стану. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 2. С. 826-830.

4. Кірієнко В. М. Вплив корупції на ефективність діяльності правоохоронних органів в умовах воєнного стану. *Вплив державотворчих процесів на розвиток правової системи України* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Науково-дослідний інститут публічного права (м. Львів, 15 лютого 2024). Львів-Торунь: Liha-Pres, 2024. С. 65-67.

5. Плутицька К. М., Ковтун К. О. Кримінальна відповідальність за воєнні злочини в контексті міжнародного та національного права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2025. Вип. 90. Ч. 4. С. 117-121.

6. Корупційні та воєнні злочини: у Верховному Суді обговорили актуальні питання правосуддя в умовах війни : пресцентр Верховного Суду. 01.12.2023. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1519773> (дата звернення: 28.03.2026).

7. Ряшко О. В., Гарасимів О. І. Чому ми не спроможні хоча б наблизитися до рівня боротьби із корупцією у порівнянні з іншими країнами? *Актуальні проблеми запобігання та протидії корупції* : матеріали наук.-практ. конф. Науково-дослідний інститут публічного права (м. Львів, 2024). Львів, С. 45-47.

8. Кресіна І. О. Корупція як екзистенційна проблема України в умовах російської агресії. *Правова система України в умовах воєнного стану* : зб. наук. пр. Київ, 2024. С. 82-85.

Валерія Володимирівна КОВАЛЬОВА,

здобувачка вищої освіти, факультету

правоохоронної діяльності,

Національна академія Державної прикордонної служби України

імені Богдана Хмельницького;

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-6333-9317>

Науковий керівник:

Віталій Вікторович ГУЛА,

ст. викладач кафедри прикордонного контролю,

факультету безпеки державного кордону,

Національна академія Державної прикордонної служби України

імені Богдана Хмельницького;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5090-6095>

КРИМІНАЛЬНІ КОРУПЦІЙНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ПРИКОРДОННОГО КОНТРОЛЮ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ

Кримінальні корупційні правопорушення у сфері прикордонного контролю – складна кримінологічна категорія, понятійним ядром якої є визначення корупції, корупційного та пов’язаного з корупцією правопорушення, наведені у ч. 1 ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» [2, с.104].

Актуальність теми зумовлена тим, що прикордонний контроль у період воєнного стану стає однією з ключових сфер державного управління, де